

‘Vier palen en een plankje. Zo simpel kan het zijn’

De droge en warme zomer zit nog vers in het geheugen. Hoe groot was de schade, hoe spannend was het voor telers, waterschappen en belangenbehartigers? In een serie artikelen zet Greenity de zaken op een rij. Deze keer staat het zuiden van Nederland centraal.

Tekst: Arie Dwarswaard | Fotografie: René Faas

Wie half februari vanuit het westen naar Den Bosch rijdt, passeert brede rivieren die traag door oneindig laagland stromen. De Nederrijn, de Waal en de Maas staan vol water, soms tot in de uiterwaarden aan toe. Hoe anders was dat beeld een half jaar geleden. Agrarische ondernemers moesten alles in het werk stellen om hun gewassen te redden. Zo ook in Noord-Brabant, een provincie met veel agrarische activiteit, waaronder bloembollen- en vasteplantenteelt. Beleidsmedewerker Water en Bodem Johan Elshof van de ZLTO blikt terug op die bijzondere zomer.

OVERLAST

Het klinkt bijna ongeloofwaardig, maar de droge zomer begon met wateroverlast. Vooral in het westelijk deel van Noord-Brabant viel in april op sommige plekken 70 mm in anderhalve dag. Bietenzaad spoelde van de akkers en aardappelen konden pas twee weken later worden geplant. Pas midden juli begon de balans om te slaan naar toenemende droogte.

Toch konden de meeste ondernemers in de provincie Noord-Brabant voorkomen dat hun oogst volledig verloren

ging. Elshof benadrukt hierbij dat er zeker wel sprake is van een lagere opbrengst, soms omdat ondernemers gedwongen werden om keuzes te maken in welk gewas wel en welk gewas niet werd beregend. Want beregenen met grondwater, dat kon in veel gevallen gewoon doorgaan in deze provincie. Alleen beregenen met oppervlaktewater was de hele zomer verboden in het zandgebied. In het westelijk poldergebied van Noord-Brabant was een korte periode sprake van een verbod.

“Begin augustus is er een spoedoverleg geweest tussen waterschappen, provincie, natuurorganisaties en de ZLTO. De belangrijkste vraag was of de overheid een beregeningsverbod moest instellen voor water dat agrarisch ondernemers via bronnen kunnen oppompen. Vooral rond natuurgebieden zou dat wenselijk zijn. We hebben toen met elkaar vastgesteld dat de natuur weinig zou opschieten met een verminderde wateronttrekking. Bovendien is er in 2014 op verzoek van de ZLTO afgesproken dat boeren en tuinders mogen blijven beregenen, mits ze maatregelen hebben getroffen om de droogte tegen te gaan. Dat betekent bijvoorbeeld dat ze een bedrijfswaterplan moeten hebben, en dat hebben de meeste telers. En dus werd er geen verbod op het

onttrekken van grondwater afgekondigd. Daar waren we erg blij mee.”

Vooraf in het midden en oosten van Noord-Brabant werken boeren en tuinders al lang met bronnen die ze mogen slaan en waaruit ze onbeperkt grondwater mogen onttrekken. In 2013 is vastgesteld dat er per 5 ha een bron mag worden geslagen in de zogenoemde groene gebieden. Deze zijn op een provinciale kaart ingetekend. De rode gebieden, vaak stedelijk gebied of natuurgebied, kennen geen mogelijkheid om die bronnen te slaan. Telers die bronnen gebruiken, zijn wel verplicht om bij te houden hoeveel water ze per jaar onttrekken, maar hoeven tot 150.000 m³ geen provinciale grondwaterheffing te betalen. In de praktijk betekent dit dat ze zijn vrijgesteld van betaling, omdat ze vrijwel nooit over deze hoeveelheid heen komen.

VIER PALEN EN EEN PLANK

Hoewel agrarisch Noord-Brabant deze zomer in de meeste gevallen zonder veel schade is doorgekomen, heeft de droogte wel geleid tot nieuwe initiatieven. “Het voelde niet als overwinning dat we deze zomer zo zijn doorgekomen. We zijn goed gaan nadenken over de toekomst.” Dat heeft volgens Elshof geleid tot nog meer bewustwording bij agrarisch ondernemers als het gaat om hun bodem. “Boeren en tuinders gaan nog meer doen aan het verhogen van het gehalte aan organische stof, onder meer door een groenbemester in het bouwplan op te nemen. Maar er is meer mogelijk, zoals de aanpak van bodemverdichting, peilgestuurde drainage aanleggen en drains die meer horizontaal liggen, zodat ze ook bruikbaar zijn voor infiltratie.”

Al gestart is een actie om water in de sloten vast te houden. “Overleg met de drie waterschappen in onze provincie heeft geleid tot plannen om in de winter water vast te houden. Heel simpel, door vier palen en een plank in slootjes te plaatsen, zodat het water niet direct wegloopt. Daarmee gaat waterschap Brabantse Delta aan de slag. Die biedt de materialen gratis aan brengt ze ook nog. Waterschap De Dommel doet ik ook, maar biedt ook aan om stuwen te plaatsen. Ook hier is afgesproken om de boer te ontzorgen. Het waterschap plaatst de stuw. Zo’n stuw kost 2.500 euro, maar de boer betaalt slechts 500 euro. Het waterschap betaalt 1.000 euro en de ZLTO ook. Waterschap Aa en Maas is bezig met een regeling om via watergangen rivierwater dieper het land in te brengen.”

De ZLTO heeft ook gesproken over de wateronttrekking van afgelopen zomer. Die bedraagt maar een derde van wat er voor drinkwater nodig is, maar alles bij elkaar is het grondwaterpeil in Noord-Brabant nog niet op het niveau van 1 januari 2018: het staat 80 cm lager dan vorig jaar. Elshof: “We onttrekken als Brabantse maatschappij meer water dan dat er terugkomt. Toch blijven de afspraken die er sinds 2014 zijn over het gebruik van de bronnen en beregenen staan. Dat betekent wel dat alle agrariërs in Noord-Brabant komend jaar de bijzondere opgave hebben om te laten zien dat zij dit ook daadwerkelijk waard zijn. Dus maximaal water vasthouden in sloten, accepteren dat er daardoor iets meer kans is op wateroverlast en vooral: het watervasthoudend vermogen van en onder de landbouwbodems vergroten.”

Johan Elshof, beleidsmedewerker Water en Bodem bij de ZLTO: “Het voelde niet als overwinning dat we deze zomer zo zijn doorgekomen. We zijn goed gaan nadenken over de toekomst.”